

УДК 004.9

ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ – ПЕРЕДУМОВИ ТА МОЖЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ

© Полумієнко С.К.

ІНСТИТУТ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ ТА ГЛОБАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ
НАН УКРАЇНИ
ЧОКОЛІВСЬКИЙ ВУЛ., 13, КИЇВ, УКРАЇНА

E-MAIL: *serge_pol@ukr.net*

Abstract. The basic conditions and directions of creation of an information society in Ukraine – features of the Ukrainian society, IT-market as well as corresponding problems and strategies are considered.

Вступ

На сьогодні практична більшість вже не тільки науково-технічних видань, а офіційні міжнародні документи, національні соціально-економічні та політичні стратегії підкреслюють необхідність створення та розвитку інформаційного суспільства, управління Інтернет. Достатньо згадати Туніську програму та її прямого спадкоємця – Форум з управління Інтернет, останнє засідання якого відбулося у листопаді 2007 р., оновлену Лісабонську стратегію ЄС 2000 р., спрямовану на перетворення Євросоюзу на базі використання науково-технологічних досліджень в «найбільш динамічну, конкурентоспроможну, засновану на знаннях економіку у світі».

Ключовим моментом усіх цих програм є розвиток засад інформаційного суспільства – інформаційно-комунікаційних технологій, – бази майбутньої економіки. Інформаційне суспільство, нова або цифрова економіка вже стали синонімами.

Це обумовлює актуальність якнайшвидшого створення в Україні соціальної та технологічної бази побудови інформаційного суспільства, що вимагає урахування не тільки технологічних досягнень в сфері інформатики, а і результатів соціального аналізу, спрямованого на виявлення характерних рис, притаманних українському соціуму.

1. ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ

Розміри території України, чисельність її населення, потужні промислові ресурси, високий науковий потенціал, вигідне географічне розташування у поєднанні з високим інтелектуальним потенціалом можуть зрушити країну до розвинутого інформаційного суспільства. Проте це вимагає певних зусиль як самого суспільства, так і його керівництва – державної влади. Зупинимось на основних моментах становлення та створення інформаційного суспільства.

Якщо виходити з класичних визначень, то в Україні вже зараз є усі ознаки сучасного інформаційного суспільства. Досить широко розповсюджені інформаційні та телекомунікаційні технології; інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура; всі її громадяни, юридичні особи, державні органи мають право на інформацію, що

передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення та зберігання відомостей, необхідних їм для реалізації своїх прав, свобод, законних життєвих інтересів, виконання роботи.

Проте новітнє розуміння інформаційного суспільства передбачає *кардинальні* зміни соціальних, політичних, культурних та інших відносин в суспільстві від сфери державного управління, виробництва аж до домашнього відпочинку. Існують загальні напрямки становлення й розвитку глобального інформаційного суспільства. Це стосується будь-якої країни або регіону, нації або індивідууму. В той же час, що визнається багатьма міжнародними організаціями, для кожної країни шлях до нього в деякий мірі унікальний, хоча й пролягає в руслі загальносвітових тенденцій переходу до нової економіки, де основним капіталом суспільства стає освічена людина.

Національна стратегія створення інформаційного суспільства має враховувати існуючий стан інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури країни, економіки, соціальних відносин у суспільстві, котрий найкраще відображається порівнянням стану світового та регіональних ІТ-ринків.

Відмінною рисою світового ІТ-ринку є висока інноваційність і швидкі темпи оновлення інформаційно-комунікаційних інфраструктур компаній, що приводить до зростання витрат на послуги, ревізію та модернізацію інформаційних систем, перегляд ІТ-концепцій, тощо. Фахівцями на найближчі три роки виділяються наступні ключові напрямки використання інформаційних технологій:

- системна інтеграція,
- безпека,
- управління бізнес-проектами,
- перехід на мобільні та бездротові технології.

Останній напрямок стає ключовим моментом для розвитку Інтернет. У Японії та Південній Кореї мобільне телебачення вже вважається нормою, як і онлайнві ігри та оплата товарів з мобільного телефону. Взагалі, Інтернет на сьогодні має більше 1 млрд. користувачів, тобто більше 16% населення планети. Найвищі темпи зростання їх чисельності має Індія, Росія та Китай – відповідно 33%, 21% і 20%. Китай з 86,8 млн. користувачів посідає друге місце після США з онлайнним населенням 153,4 млн., але має в 10 разів більш високі темпи зростання.

ІТ ринок продовжує постійно зростати. Особливо активно розвиваються ІТ-ринки в країнах Азії, Центральної та Східної Європи. По темпах і стабільності ці ринки значно перевищують темпи розвитку усталених ринків Північної Америки, Японії та ЄС. Так, ІТ-ринок Центральної та Східної Європи і у найближчі два роки залишиться домінуючим з точки зору інвестицій у нові інформаційні технології, в тому числі, і в Інтернет.

На сьогодні саме інформаційні технології є найбільш ефективним важелем зростання економіки та доходів населення. ІТ-ринок надалі займає все більш широкі сфери виробництва, надання послуг, розвивається найшвидшими темпами серед інших ринків, володіє найбільшою грошовою масою та кількістю поточних та майбутніх споживачів. Це безумовно – світовий лідер в галузі створення додаткової вартості, прибутків, споживання, тощо.

Український ІТ-ринок відноситься до категорії ринків, що розвиваються, не тільки через вражаючі темпи зростання, але й за структурою витрат на ІТ, за даними IDC, у 2007 р. він зріс на 45% і за темпами є провідним в Центральній та Східній Європі та, напевне, в світі. Незважаючи на активний розвиток сегментів ІТ-послуг і програмного забезпечення, лівова частина витрат - більше 80%, припадає на апаратне забезпечення.

Сфера ІТ-послуг в Україні, як і в Росії та в інших країнах Центральної та Східної Європи, перебуває в стадії розвитку і ще далека від сформованої в світі пропорції доходів від продажів апаратного, програмного забезпечення та ІТ-послуг. З огляду на це, в Україні пріоритет у розвитку повинні одержати сегменти ІТ-послуг і програмного забезпечення.

У світі йде активний розподіл функцій компаній та, навіть, країн у створенні інформаційного суспільства та захват ринків в новій економіці, що йому відповідає, – виробництво апаратного забезпечення в Азії, програмного забезпечення, насамперед, в США, Європі та Азії, розробка *новітніх* технологій та надання відповідних інформаційних послуг – суто в провідних міжнародних компаніях, насамперед, США та Європі.

Такий розподіл ринку передбачає збереження за найбільшими корпораціями майнових прав на виробництво (тиражування) програмно-апаратних засобів, тобто подальше домінування в світі. Зважаючи на те, що ІТ-ринок й надалі тільки зростатиме, зростатиме й власність найбільш ІТ-розвинутих компаній та країн світу. Глобалізація тут має найяскравіше відображення.

В такий ситуації Україні необхідно вже зараз зайняти гідне місце в глобальному ІТ-ринку, для чого треба якнайшвидше перейти до розряду виробників-поширювачів існуючих, та розробників нових ІТ технологій. Якщо цього не станеться, треба готуватися до існування в якості аграрно-промислового придатку розвинутих країн. Тому нагальною є потреба дослідження проблеми розвитку українського соціуму в напрямку інформаційного суспільства, як це робиться багатьма провідними країнами.

Аналіз програм інформатизації країн із різних частин світу показав, що вони багато в чому схожі. Інформатизація проходить, перш за все, за активної державної підтримки по трьох напрямках: законодавчому, організаційному та фінансовому. Незважаючи на схожість, присутні й розходження програм інформатизації як за напрямками, так і за засобами та масштабами, що найчастіше є відображенням об'єктивних причин, серед яких основним є рівень економічного розвитку країни.

Ключова мета кожної національної програми інформатизації полягає в досягненні провідних позицій в світовій економіці та в соціальному розвитку суспільства, а не тільки в автоматизації управлінських та господарчих процесів в життєдіяльності населення, бізнесу, держави чи регіону.

На сьогодні саме виробництво і використання інформаційних технологій є одним з основних та найбільш ефективних шляхів, що веде до зростання економіки та доходів населення. В найбільш розвинутих країнах більше половини внеску в зростання продуктивності праці відбувається за рахунок широкого використання ІТ. Про

це свідчить досвід США, скандинавських країн, Ірландії та Естонії. Саме дві останні країни, невеликі за населенням та ресурсами, економіка яких знаходилась поза межами інтересу світових ринків завдяки розвитку інформаційних технологій досягли значного зростання.

Значна увага також приділяється зміцненню довіри людей до ІТ, підтримці малого і середнього бізнесу, моніторингу рівня життя, тобто людському чиннику. Саме людина, людські цінності та відносини, через які має бути розвинута економіка, є головними об'єктами західних програм інформатизації. Відмінна риса більшості з них та шляхів їх реалізації полягає в тому, що всі інформаційні технології та напрямки їх використання – Інтернет, електронна комерція, електронний уряд, електронний бізнес та ін., розглядаються не як самостійні ізольовані сфери діяльності, а як інтегроване середовище, що представляє собою єдиний фундамент для переходу до інформаційного суспільства.

На відміну від західних країн, вітчизняні (мається на увазі СНД) програми інформатизації спрямовані, у першу чергу, на зміцнення державних інститутів, органів влади і механізмів взаємодії держави із суб'єктами, що господарюють, а також на сприяння розвитку засобів масової інформації.

Зараз в Україні на 100 жителів доводиться близько 10 комп'ютерів, чисельність Інтернет-аудиторії більше 5 млн. осіб. Порівнюючи з світовими даними, це близько 10% проти середніх 16% по всьому світі. Проте, переважна більшість Інтернет-користувачів перебуває в київському регіоні - близько 60%. Тобто, в цілому, українське суспільство ще не готове до становлення як інформаційне у сучасному розумінні, і головна проблема – зробити його готовим до цього.

Існуючий об'єктивний консерватизм українського суспільства у використанні інформаційних технологій - досить незначний гальмуючий фактор, в порівнянні з обмеженнями у наданні широкого доступу до відкритої інформації, поточними інтересами верхівки та її відповідною незначною зацікавленістю у створенні та існуванні інформаційного суспільства. Воно, окрім технологічної складової, потребує певної консолідації інтересів різних верств суспільства. Проте, країні не пропонується яка-небудь конструктивна стратегія, напрямок чи шлях розвитку, які необхідні для поєднання населення.

Висновки

Створення інформаційного суспільства в тій чи іншій мірі може стати підґрунтям національної ідеї, це мало місце в багатьох «інформатизованих» країнах, але її реалізація знов-таки упреться в необхідність кардинальних змін в структурі відносин національної влади та суспільства, що на поточному етапі їх розвитку є досить складною проблемою. Виходячи з викладеного, українська національна програма інформатизації чи стратегія розвитку інформаційного суспільства повинна мати вигляд достатньо повного бізнес-плану з визначенням продукції, її споживачів, термінів реалізації, інвестиційних витрат, доходів та ін. Це й визначить основних її учасників, зробить її реальною та схожою на відповідні західні програми та стратегії. Зараз вона нагадує соціалістичне минуле...